

Asia: VN/20785/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024-2027 ja siihen liittyviksi laeiksi sekä lapsilisälain 7 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi kiittää sosiaali- ja terveysministeriötä mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä. Allianssi esittää vakavan huolen lain kiireellisestä valmistelusta, puutteellisista vaikutusarvioinneista ja indeksitarkistusten tekemättä jättämisen vaikutuksista nuorten toimeentulolle.

Allianssi suhtautuu kriittisesti hallituksen esitykseen ja haluaa ilmaista huolen indeksikorotusten jäädyttämisen seurauksista erityisesti nuorten toimeentulolle ja hyvinvoinnille. Vuosittaiset indeksikorotukset esimerkiksi kuntoutusrahaan, asumistukeen, työttömyysturvan peruspäivärahaan, opintorahaan ja lastenhoidon tukiin aiotaan jäädyttää kolmeksi vuodeksi tilanteessa, jossa pienituloiset nuoret ovat olleet jo tiukilla korkean inflaation takia. Tuoreen perusturvan arviointiraportin mukaan vuosina 2020–2022 kiihtyvä inflaatio ja viiveellä toteutetut indeksikorotukset pienensivät etuuksien reaalitasoa. Nyt suunniteltavilla indeksijäädytyksillä näiden tukien saajien ostovoimaa heikennetään merkittävästi entisestään.

Käytännössä esitys tarkoittaisi sitä, että etuuksien ja rahamäärien tarkistusten tekemättä jättämisen vaikutus etuuksien ja rahamäärien reaaliseseen tasoon olisi jopa 10,2 %. Erityisen suuri vaikutus indeksijäädytyksillä on pitkäaikaisesti tukea saaville ja useampaa tukea saaville. Pidämme kuitenkin hyvänä sitä, että esimerkiksi toimeentulotuki, vammaisetuudet ja vuosittainen lääkeomavastuun määrä on jätetty indeksijäädytysten ulkopuolelle.

Nyt esitetyt muutokset kohdistuvat erityisesti määräaikaisissa, lyhytaikaisissa ja osa-aikaisissa työsuhteissa työskentelevien nuoriin, joiden tilanne heikkenee merkittävästi. Lyhyitä työpätkiä

tekeville esimerkiksi peruspäivärahan indeksijäädytys tiukentaa entisestään toimeentulon edellytyksiä varsinkin, kun huomioidaan myös elinkustannusten nousu. Muutosten vaikutukset ovat kumulatiivisia. Tällöin köyhyysrajan alapuolelle joutuu yhä useampi henkilö.

Hallitusohjelmassa sanotaan, että hallituksen tekemät säästöt pyritään toteuttamaan tavalla, joka huomioi kaikkein heikoimmassa asemassa olevien tilanteen. Pienituloisten määrän arvioidaan kuitenkin kasvavan noin 41 600 henkilöllä tämän esityksen johdosta.

Esitys osuu voimakkaasti myös lapsiin. Pienituloisissa asutokunnissa oli 121 800 lasta vuonna 2021, mikä oli 11,9 % kaikista alle 18-vuotiaista. Pienituloisissa asutokunnissa olevien lasten määrän arvioidaan kasvavan noin 3 900 lapsella. Ehdotukset siis lisäävät pienituloisuutta sekä lapsiperheissä että koko väestössä. Kelan arvion mukaan esitys lisää pienituloisissa perheissä asuvien lasten määrää 2,8 prosentilla. Noin 120 000 lasta Suomessa elää jo nyt pienituloisessa perheessä ja lapsiperheköyhyys ja sen seuraukset ovat liian monen lapsen ja nuoren arkea. Lapsena koettu köyhyys ja sen seuraukset voivat heikentää terveyttä, osallisuutta ja yhteiskunnan toimintoihin kiinnittymistä läpi elämän ja jopa ylisukupolisesti. Lapsena koetun köyhyyden aiheuttamien haittavaikutusten, kuten sosiaalisten ongelmien tai terveysongelmien paikkaaminen myöhemmässä iässä siirtää kustannuksia korjaaviin toimiin ja tulee siten yhteiskunnalle kalliimmaksi.

Hallitus aikoo korottaa neljännen ja viidennen sekä sitä useamman lapsen lapsilisää ja lapsilisän yksinhuoltajakorotusta tasokorotuksella. Lisäksi ehdotetaan, että alle kolmivuotiaasta lapsesta maksettavan lapsilisän määrää korotetaan. Haluamme kiittää hallitusta siitä, että se aikoo korottaa lapsilisiä ja siten haluaa parantaa lapsiperheiden asemaa. Allianssi ilmaisee kuitenkin huolensa siitä, että vaikka lapsiperheiden tukemiseksi aiotaan korottaa tiettyjä lapsilisiä, samaan aikaan muita pienituloisten lapsiperheiden tukia leikataan merkittävästi. Lapsilisän korottaminen hyödyttää myös keski- ja hyvätuloisia perheitä, joille suunniteltu korotus ei ole niin kriittinen päivittäisen toimeentulon kannalta. Lisäksi lapsilisiä otetaan tulona huomioon toimeentulotukea myönnettäessä. Valtion haastavassa taloustilanteessa olisi lapsiperheköyhyyden torjumiseksi keskeistä kohdentaa resurssit vaikeimmassa taloudellisessa tilanteessa olevien perheiden toimeentulon turvaamiseen.

Ensisijaisten etuuksien tasoa heikennettäessä tarve viimesijaisille etuuksille, eli käytännössä toimeentulotuelle lisääntyy. Hallitus on myös itse nostanut tämän seurauksen esiin esityksessään. Nuoret ovat jo nyt yliedustettuina toimeentulotuen saajissa, ja yksi keskeinen syy nuorten yliedustukselle on muilta osin riittämätön perusturva ja sen ehdot. Nuorena koetut toimeentulo-ongelmat yhdistettynä muihin sosiaalisiin ongelmiin ovat merkittävä riski sekä nuorelle itselleen että koko yhteiskunnalle. Toimeentulotuen tarpeen lisääntyessä myös terveydenhuollon ja lastensuojelun kustannukset todennäköisesti lisääntyvät.

Allianssi haluaa myös ilmaista huolensa siitä, että esitys heikentää opiskelijoiden toimeentuloa merkittävästi. Kuten esityksen laskelmissa esimerkkitalouksille havainnollistetaan, yksin asuvalla

opiskelijalla, jonka pääasiallisina tuloina on opintoraha, opintolaina ja yleinen asumistuki, tulot laskisivat jopa -82,93 e/kk jäädytyksen myötä.

Opintotuen reaalista ostovoimaa on heikennetty indeksien jäädytyksillä, minkä lisäksi nousseet elinkustannukset ovat heikentäneet ostovoimaa entisestään. Opiskelijoiden toimeentulon ja opiskelun edellytysten heikentäminen on ristiriidassa myös koulutus- ja osaamistason nostamisen tavoitteiden kanssa. Vielä 1990-luvulla opintotuen ostovoima vuoteen 2022 verrattuna oli yli 430 euroa. Opintoraha oli kuitenkin lukuvuonna 2022–2023 indeksien uupumisten ja jäädytysten vuoksi lähes 163 euroa jäljessä. Mikäli opintorahaan tehdään jälleen indeksijäädytys, jää se yhä voimakkaammin jälkeen alkuperäisestä tasostaan.

Allianssi haluaa ilmaista vakavan huolensa hallituksen lainvalmistelun tasosta. Hallituksen esitysluonnoksen viiden päivän lausuntokierros oli kohtuuttoman lyhyt varsinkin, kun otetaan huomioon esityksen laajuus. Lyhyet lausuntoajat heikentävät kansalaisyhteiskunnan toimijoiden mahdollisuuksia vaikuttaa lainsäädäntöön ja tuoda näkökulmiaan mukaan päätöksentekoon, mikä heikentää lainvalmistelun laatua. Lisäksi mitä suurimmissa määrin nuoria koskevassa esityksessä tulisi myös nuorisolain perusteella kuulla nuoria itseään, mitä ei ole nykyisessä valmisteluprosessissa riittävässä määrin tehty. Näin merkittävien uudistusten yhteydessä olisi tarvittu myös kaikkien tällä hallituskaudella sosiaaliturvaan kohdistuvien toimien yhteisvaikutusten kunnollista arviointia.

Allianssi haluaa nostaa esiin myös erillisten nuorivaikutusten arvioinnin tärkeyden. Nuorivaikutusten vahvemmalla arvioinnilla saadaan selville lainsäädännön mahdolliset vaikutukset nuoriin erityisryhmään. Allianssi vaatiiikin, että muutosten nuorivaikutuksia arvioidaan tarkasti, mikäli lainsäädäntö tulee sellaisenaan voimaan. Nuorivaikutusten arvioiminen myös ennakoivasti parantaisi lainvalmistelun laatua ja varmistaisi, ettei tehtävillä päätöksillä aiheuteta yksilöille ja yhteiskunnalle kalliiksi tulevaa vahinkoa nuorten hyvinvoinnille.

Suomen nuorisovaltuusto Allianssi ry edistää nuorten osallisuutta yhteiskunnassa sekä kouluttaa, palvelee ja tuo yhteen järjestöissä, kunnissa ja seurakunnissa työtä tai vapaaehtoistyötä tekevät nuorisovaltuusto toimijat. Allianssin jäsenenä on yli 150 nuorisovaltuustoa ja muuta nuorisovaltuustolla toimivaa yhteisöä - käytännössä kaikki Suomessa toimivat nuorisovaltuusto järjestöt.

